

Rytų kaimynystės atspindžiai

Informacinė svarbiausių Rytinės kaimynystės įvykių apžvalga

Nr. 6 (28) // 2011 05 21-06 03

EESC

Rytų Europos studijų centras

Gruzijos vyriausybė kaltina Rusiją siekiu destabilizuoti šalį

Šių metų gegužės 26 d. Tbilisyje (Gruzija), policijos pajėgos išvaikė nesankcionuotą radikalios opozicinės Liaudies asamblėjos partijos surengtą demonstraciją. Protesto akcijos, kurias inicijavo opozicinės Liaudies asamblėjos ir Gruzijos partijos (apie šias partijas plačiau skaitykite „Rytų kaimynystės atspindžių“ Nr. 5 (27)), prasidėjo dar šių metų gegužės 21 d., buvo nukreiptos prieš vyriausybę ir asmeniškai prieš prezidentą Michailą Saakašvilį. Protesto akcijų metu buvo reikalaujama šalies prezidento M. Saakašvilio atsistatydinimo ir priešlaikinių rinkimų. Gruzijos valdžia sankcionavo opozicijos demonstracijas nuo gegužės 21 iki 25 dienos, bet protestuotojai nesilaikė termino, siekdami sutrukdyti gegužės 26 d.

turėjusiam įvykti Nepriklausomybės dienos kariniam paradiui ir atsisakė pasitraukti. Policijos ir demonstrantų susidūrimo metu žuvo 2 žmonės, 37 žmonės buvo sužeisti, 105 – sulaukyti ir, neoficialiais duomenimis (opozicijos atstovų teigimu), 49 žmonės dingo be žinios. Jungtinės Karalystės vyriausybė bei kai kurios tarptautinės organizacijos (Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija bei žmogaus teisių gynimo organizacija „Amnesty International“) paragino Gruzijos vyriausybę ištirti visas įvykusio incidento aplinkybes ir nubausti kaltus asmenis. Gruzijos vyriausybė, šių metų gegužės 21-26 d. vykusias protesto akcijas sieja su Rusijos parama radikalioms gruziniškoms partijoms, siekiančioms destabilizuoti šalį. Vakarų ekspertų nuomone, Maskva bet kokias protesto akcijas, nukreiptas prieš Gruzijos vyriausybę, savo žiniasklaidos priemonėse siekia pavaizduoti kaip Gruzijos visuomenės siekį atsikratyti „susvetimėjusia“ šalies vyriausybe, tarptautinei bendruomenei pateikiant savą įvykių interpretaciją. Pavyzdžiui, gegužės 21-26 d. protesto akcijose, Rusija atvirai palaikė protestuotojus, o gegužės 23 d. Rusijos užsienio reikalų ministerija išplatino pareiškimą, kuriame pareikalavo Gruzijos prezidento ir vyriausybės atsistatydinimo bei apkaltino Gruzijos vyriausybę, neva ši trukdanti Gruzijos gyventojams išreikšti savo politinę valią bei disponuoti žodžio laisve. Vakarų ekspertų nuomone, desperatiškus opozicinių Liaudies asamblėjos ir Gruzijos partijų veiksmus galima sieti su šių partijų marginaline vieta Gruzijos politinėje sistemoje. Nei Liaudies asamblėja, nei Gruzijos partija neturi aiškiai suformuluotos politinės programos arba alternatyvių šalies valdymo idėjų, kurias galėtų įgyvendinti atėjusios į valdžią. Vienintelis šių partijų reikalavimas – šalies prezidento M. Saakašvilio atsistatydinimas bei naujų šalies parlamento ir prezidento rinkimų rengimas „revoliuciniu“ būdu. Rinkėjų parama Liaudies asamblėjai ir Gruzijos partijai yra labai žema (abi partijos neatstovaujamos nei šalies parlamente, nei vietos savivaldos lygmeniu). Radikalią Liaudies asamblėjos ir Gruzijos partijos

retoriką skatina ir šių partijų nuogaštavimas, kad jos bus nepajėgios varžytis 2012 m. parlamento ir 2013 m. prezidento rinkimuose su kitomis Gruzijos opozicinėmis partijomis (pavyzdžiui, parlamentine Krikščionių demokratų partija arba „Mūsų Gruzijos-Laisvųjų demokratų“ partija), dalyvaujančiomis dialoge su šalies valdžia ir paisančiomis šalies Konstitucijos nuostatu.

● Parengta remiantis: RFE/RL, Jamestown.org, Ng.ru
(Nuotrauka iš RFE/RL)

Europos Komisija pristatė komunikatą dėl Europos kaimynystės politikos peržiūros

Šių metų gegužės 25 d. Europos Komisija (EK) pristatė komunikatą „Naujas atsakas į besikeičiančią kaimynystę“, kuriame ES siūloma peržiūrėti Europos kaimynystės politiką (EKP) ir ES santykius su kaimyninėmis rytinėmis ir pietinėmis valstybėmis. Priminsime, kad EKP – klasikinis integracijos be formalios narystės ES (pagal formulę – „viskas išskyrus institucijas“) modelis. Šią iniciatyvą ES pradėjo įgyvendinti 2004 m., o jos paskirtis – išspręsti vadinamąją ES kaimyninių valstybių „įtraukimo/atskyrimo“ dilemą, kuri yra tiesiogiai susijusi su ES plėtros „nuovargiu“ (atsiradusiu po 2004 m. ES plėtros etapo). Šios dilemos esmė labai paprasta: kaip „europeizuoti“, demokratizuoti, stabilizuoti (ir pan.) kaimynines valstybes nesuteikus joms narystės ES perspektyvos. Remiantis EKP įtvirtinto „sąlygiškumo“ principo logika, mainais už politines, ekonomines, teises reformas EKP dalyvaujančioms valstybėms Bendrija yra pasirengusi pasiūlyti finansinę paramą, preferencines sąlygas dalyvauti ES vidaus rinkoje, bevizį režimą ir panašiai. Šiuo metu EKP iš viso dalyvauja 16 šalių. Vadinamajai EKP „pietinei“ dimensijai priskiriamos Alžyras, Izraelis, Jordanija, Libanas, Libija, Marokas, Palestina, Sirija ir Tunisas, o „rytinei“ dimensijai – Armėnija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Gruzija, Moldova ir Ukraina. EK komunikate „Naujas atsakas į besikeičiančią kaimynystę“ akcentuojama daug didesnė diferenciacija tarp pietinių ir rytinių ES kaimynių, o finansinis šių valstybių skatinimas susiejamas su įgyvendinamų vidinių reformų sparta. Naujajame EK komunikate numatyta, kad EKP, be jau 2011-2013 m. laikotarpiu numatytų 5,7 mlrd. eurų, papildomai bus skirta dar 1,24 mlrd. eurų. Taip pat, ES pietinėms kaimynėms, paskolų, teikiamų per Europos investicijų banką (EIB), apimtis padidinta 1 mlrd. eurų, o Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankui (ERP), sukauptam nemažai patirties bendradarbiaujant su Vidurio ir Rytų Europos valstybėmis bei Vidurio Azijos šalimis ir Turkija, leista išplėsti savo veiklą į Artimųjų Rytų ir Šiaurės Afrikos regioną. Tikimasi, kad savo veiklą Egipte pradėjęs EBRD kasmetinių paskolų apimtys iki 2013 m. sieks 2,5 mlrd. eurų. Tiesa, ekspertų teigimu, siekiant visavertiškai išplėsti ERPB veiklą į Artimųjų Rytų ir Šiaurės Afrikos regionus turėtų būti perrašytas ERPB statusas, o naujajį statutą patvirtinti visų valstybių, įsteigusių šį banką, vyriausybės (iš viso tokių valstybių yra 61). Pastarasis procesas gali užtrukti metus ar du.

Be jau aukščiau minėtų pokyčių, naujajame EKP dokumente numatyta ir ES glaudžių partnerystės ryšių su nevyriausybinėmis organizacijomis (NVO) plėtra. „Naujame atsake į besikeičiančią kaimynystę“ numatyti naujų ES instrumentų, „Pilietinės visuomenės priemonės“ (angl. *Civil Society Facility*) ir „Europos demokratijos fondo“ (angl. *European Endowment for Democracy*) sukūrimas, kurių pagalba ES remtų NVO, profesines sąjungas ir kitus kaimyninių šalių socialinius partnerius. Reikėtų akcentuoti, kad NVO reikšmė itin svarbi tais atvejais, kai ES

dėl politinių priežasčių nenori ar negali skirti didesnio finansavimo EKP valstybių vyriausybėms (pavyzdžiui, Baltarusijai ar Sirijai). Šiuo tikslu, siekiant efektyvesnio EKP įgyvendinimo, ES stengiasi supaprastinti taisykles, finansinės paramos siekiančioms NVO.

Naujame EKP dokumente numatyta, kad politinio ir saugumo bendradarbiavimo srityje ES turėtų stiprinti savo įsitraukimą, sprendžiant vadinamuosius „išaldytus konfliktus“. Taip pat minėtame dokumente akcentuojama, kad ES kaimyninių šalių ekonominės integracijos su ES srityje, kaimyninių šalių derybos su ES dėl gilios ir visaapimančios laisvos prekybos susitarimų (angl. *Deep and Comprehensive Free Trade Area*; DCFTA) galės būti pradėtos tik įvykdžius dvi būtinas sąlygas: 1) laisvos prekybos susitarimą siekianti pasirašyti ES kaimyninė šalis turi būti Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) narė; 2) ES kaimyninėje valstybėje turi būti matoma pakankama pažanga bendrų su ES vertybių ir principų plėtros srityje. Taip pat savo komunikate EK įsipareigojo toliau tęsti ir spartinti vizų liberalizacijos procesą su pasirinktais partneriais.

EK dar šiais metais turėtų pristatyti savo pasiūlymus dėl EKP finansavimo naujuoju finansiniu laikotarpiu (po 2013 m.). Šie pasiūlymai bus pristatyti kartu su atnaujinta EKP vizija ir vidutinio laikotarpio tikslais.

● Parengta remiantis: *Euractiv.com, Easternpartnership.org, RFE/RL*
(Nuotrauka iš RFE/RL)

Mirė Abchazijos *de facto* prezidentas Sergejus Bagapšas

Šių metų gegužės 29 d. Maskvoje (Rusija), po plaučių operacijos, mirė separatistinio Gruzijos regiono Abchazijos *de facto* prezidentas Sergejus Bagapšas. S. Bagapšas Abchazijai vadovavo nuo 2005 m. sausio, kuomet buvo išrinktas šio separatistinio regiono *de facto* prezidentu. Priminsime, kad Abchazijos *de facto* prezidento rinkimus, vykusius 2004 m. spalio 3 d., laimėjęs S. Bagapšas (už jį balsavo 50,08 proc. rinkėjų), pareiškė, kad gautų balsų užtenka, jog nebūtų surengtas antrasis rinkimų turas. Tokiai, S. Bagapšo pozicijai prieštaravo jo varžovas, tuometinis Abchazijos *de facto* ministras pirmininkas Raulis Chadžimba (už jį balsavo 35,6 proc. rinkėjų). R. Chadžimbą rėmė kadenciją baigiantis Abchazijos *de facto* prezidentas Vladislovas Ardžimba ir aukštas pareigas užimantys Rusijos pareigūnai. S. Bagapšo ir R. Chadžimbos konfliktas, suskaldęs Abchazijos visuomenę, vos nesibaigė pilietiniu karu, kurio buvo išvengta, kai, spaudžiant Rusijai, S. Bagapšas ir R. Chadžimba susitarė kartu dalyvauti 2005 m. sausio mėnesį pakartotinai vyksiančiuose Abchazijos *de facto* prezidento rinkimuose. 2005 m. rinkimuose S. Bagapšas buvo išrinktas Abchazijos *de facto* prezidentu, o R. Chadžimba – viceprezidentu. Paradoksalu, tačiau nors S. Bagapšas užsienio šalių ekspertų buvo vertinamas kaip Abchazijos glaudžių santykių su Rusija šalininkas, po 2008 m.

rugpjūčio pradžioje vykusio Rusijos ir Gruzijos karo bei Rusijos formaliai pripažintos Abchazijos nepriklausomybės, S. Bagapšo politinio manevravimo laisvė tapo smarkiai apribota. Per pastaruosius kelerius metus, Abchazijos opozicijos atstovai nuolat kaltino S. Bagapšą nacionalinių interesų išdavyste – leidimu steigti Rusijai karines bazines Abchazijoje, ekonomine priklausomybe nuo Rusijos, siekiu suteikti gruziniams, gyvenantiems Abchazijoje, šio separatistinio regiono pilietybę bei žiniasklaidos laisvės ribojimu. Nepaisant minėtų kaltinimų, S. Bagapšas 2009 m. gruodį vyksiuose Abchazijos *de facto* prezidento rinkimuose buvo perrinktas antrai prezidento kadencijai (už S. Bagapšą balsavo 60 proc. rinkėjų, už R. Chadžimbą – 15 procentų). Rusijos ekspertų nuomone, S. Bagapšas sugebėdavo suderinti

įvairių konfliktuojančių visuomeninių ir politinių grupių interesus, dažnai juos institucionalizuojant (įtraukiant šių grupių atstovus į įvairių institucijų valdymą).

Abchazijos *de facto* prezidento pareigas, iki naujų rinkimų, kurie turėtų būti surengti per artimiausius tris mėnesius, laikinai pavesta eiti *de facto* viceprezidentui Aleksandriui Ankvabui. Potencialiausiai būsimų Abchazijos *de facto* prezidento rinkimų kandidatais įvardijami A. Ankvabas, R. Chadžimba, dabartinis Abchazijos *de facto* ministras pirmininkas Sergejus Šamba ir verslininkas Beslanas Butba. Rusijos ekspertų teigimu, S. Bagapšo mirtis neturėtų pakeisti politinės situacijos Abchazijoje. Būsimasis Abchazijos *de facto* prezidentas, kaip ir S. Bagapšas, taps savita „konsensuso figūra“, kuri toliau plėtos Abchazijos glaudžius ryšius su Rusija, nors tikėtina, kad išrinkus naują Abchazijos *de facto* vadovą, Gruzija vykdys aktyvesnę politiką Abchazijos atžvilgiu. Gruzijos vyriausybės atstovų teigimu, artėjantys Abchazijos *de facto* prezidento rinkimai, kaip ir ankstesni, yra neteisėti. Priminsime, kad šiuo metu Abchazijos nepriklausomybę tarptautinėje bendruomenėje pripažįsta tik Rusija, Nikaragva, Venesuela, Nauru ir Vanuatu (pastaroji, diplomatinius santykius su Abchazijos *de facto* valdžia užmezgė šių metų gegužės 27 dieną).

● Parengta remiantis: Ng.ru, RFE/RL, Regnum.ru
(Nuotrauka iš Ng.ru)